

ДЕКХАРАШ

107 гектар лаятташ юаделар, уж леладара декхараш телхадаьчул тӀехьагӀа

16

ДЕШАР

Сурхо тӀарча дешархошта даь совгӀат

11

СЕРДАЛО

1923 100 лет

WWW.SERDALO.RU

ГӀАЛГӀАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№8 (12635)
Тушол
бутт,
7 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хьарак» яха орденна

ЗУЛАМ

Наркотикаш йоаржаярах дола 561 зулам гучадаьккхар вай мехка 2023-ча шера

6

НАЪХА ХЪАШТАШ

Магасе 2024 шера 15 берий майда хьалге лаярхӀад

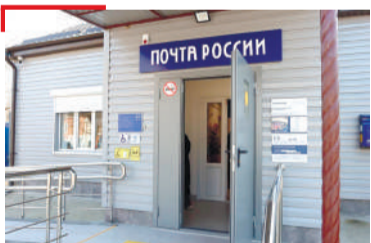
7

УНАХЦӀЕНО

Шолжерча ЦРБ даькь тӀа керда поликлиника хьаелларгья

8

ПОЧТАН БУВЗАМ

ЦӀенхашта тоаяьчул тӀехьагӀа, ши почта хьайийллар

9

КАГИРХОЙ ВАХАР

Дерригача дунен кагирхой фестивале даькьа лоацаш ба, вай мехкара викалаш

10

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Халкъа викалаш
Дикача гӀулакхех йизза йола кхетаченаш

2-3

**ВЫБОРЫ
ПРЕЗИДЕНТА
РОССИИ**
15-17 МАРТА 2024

**ВМЕСТЕ МЫ СИЛА –
ГОЛОСУЕМ ЗА РОССИЮ!**

ЦИК.РФ

Дикача гѳулакхех йизза йола кхетаченаш

Республикерча парламента 30 шу дизар дездеш ба вай мохк

Султиганаькъан Йоакъап

Доккхача гѳулакхех, лерхѳамех дизза да вай къаман ер шу. 2024-ча шера вай дездерг-да гѳалгѳай паччахьалкхен 100 шу дизар, Халкъа Гуллама, конституце 30 шу дизар. Вай къаман лоархѳаме долча гѳулакхашта тѳехьа къахьегаш, хьабена никъ ба из. Тайп-тайпарча оагѳон балхаш леладеш, къаман доккхача хаттарашта жоп лохаш, парламента болхлой хьабоагѳа 30 шу да.

Вай мехка, Россепаччахьалкхен гѳулакха бехтокхаме къахьегаш, вахара оагѳонца, бокъонашца дувзаденнараш тохкаш, цу оагѳонцара начлал лакхдеш хьабена никъ ба из. Халкъа Гуллама депутаташа хѳара денна беча балхах, царна тѳалатгача декхарех дувцаргѳа вай тахан. Парламента 30 шу дизар, дерригача къаман цѳай да! Къамо хержача наха кхоачашде деза декхараш хѳара шера дукхагѳа хул, дѳабахьа беза болх а боккхагѳа ба. Мехкадаьца Келаматанаькъан Махьмуд-ѳаьлаца, паччахьалкхенца, Паччахьалкхен Думан депутаташца, РФ сенаторашца, хьакимашца, бизнесменашца бувзам лоаттабеш, цхьана хьабахьаш болх ба из. Чѳоагѳа лоархѳаме да бахархой уйла, нигат довзаш, цар лерхѳамаш теркалдеш хилар, царца кхетачеш дѳакхахьар.

Могаш дола гѳо де хьожаш я тахан парламент тѳема доакъашхошта, цар дезалашгѳа. Дѳахен гѳулакха латтарашта новкъостал дохьийгача доккха

дакъа лоац цо. Цул совгѳа, тѳема юкъе вахар хьадарий цѳагѳара нах болча ухаш, низ дѳа ма кхоачча цар дегаш теде хьожаш, гѳо деш болх лелабу. Республикерча бокъонех йола проекташ тохкаш, могаш боацача наха, бе-

рашта гѳо деш йолча моттигий оагѳув хьаллоацаш, унахошта эшаш дар эцаш, новкъостал лоаттаду.

Палестинерча вахара хьал телхача наха гѳо деча; Луганске, Донбассе эшаш йола хѳамаш йохьийгача доккха дакъа лаьцад парламента доакъашхоша. Мехкарча телевидене дѳакхухьача передачка дакъа лоацаш, бахархошта къувлаш мел долча хаттарашта жоп луш, бувзам лоаттабу депутаташа. Цу юкъедолх хоржама комиссеца, цѳерацарча хатарца, архивни гѳулакхача, квартирни цѳенош тоадеш дѳахьоча балхача, юртбоахама гѳулакхача, иштта кхьдолча оагѳонашца дувзаденна хаттараш. Дешара оагѳон хьал таханарча хано дѳадеххача тайпара хилийтара тѳехьа, вахара политикаца дувзаденнараш тоадеш, керда гѳишлош хьалгѳара тѳехьа доккха дакъа лоацаш, къахьег парламента. Цѳихезача спортсменашца кхетаченаш дѳакхухьаш, вай мехкара спорта хьал тоадара тѳехьа боккха

болх бу цо.

Партийни проекташка гѳола хьалгѳаь тайп-тайпара гѳишлош хьаеллача дакъа лоац, халача хьале боахкарашта, боккхача дезалашта новкъостал лоаттаде хьож депутаташ. Вай республикерча балха моттигаша шоаш дѳабихьача къахьегемах дувцача кхетаченашка, деррига боагѳаца боараме дѳанийсдеш, тоадара тѳахьехаш хьабоагѳа. Парламента тахан дѳахьош болча балха юкъера цхьа док-

кха доаца дакъа мара дац хланз вай дувцар, ма дарра аьлча, цар длахьош латтар кхы а доккхагIа дукъ да. Майрра ала йиш йолаш да вай; цар шоай болх бехктокхаме длахьу, аьнна. ГIалгIайчен вахара хьал тоадергдараш юкъехувлаш, кердадараш кхоллаш хьайоагIа парламент. Федеральни бокъонех йола проекташ тохкаш, шоашкара кердадараш юкъеодоладеш, мехка экологически хьал лорадеш, юртбоахаме гIулакх ма могга тоаде хьожаш, вай къаман мотт лорабара, боаржабара тIехьа къахьегаш боккха болх лелабу парламенто.

Халкъа Гуллама дукхагIа бола доакъашхой республикержа тайп-тайпарча моттигашка хьинаре къахьегаш хьабаьхкаре ба. Юридически оагIонца, хIама хьакхоллаш йолча моттигашка, юртбоахаме, юкъяра балхаш леладеца, иштта кхьийолча бе-беча моттигашка къахьегаш цар Юаьй поалхам тахан парламента вахаре накъаьннай царна. Дуккха гуш, тохкаш, кхоачашдеш Юадаьчо, тахан доккха гIо ду царна республикержа лоархIаме хаттараш доашаш, нийсагIдар хьахоржаш. Республике бахаш болча тайп-тайпарча къамий наха юкъе барт, бувзам хургболаш, вIаший новкъостал лоаттадеш бахара уж тIахьехаш, къахьег депутаташа. Карарча хана, тайп-тайпара профильни комитеташ я, Халкъа Гулламе болх беш. Царна юкъе я бокъонехи пача-хьалкхен гIишлой балхехи йола, дукха лоархIамедараш шийна чулоаца комитет.

Бокъонаш хьакхоллар, бахархоша, балха моттигаша гIадена хаттараш тахкар, парламентски кхетаченаш вIашагIйохкар, бокъонаш лораяра тIехьа тIахьожам лоаттабар - из деррига цунна чудодаш да. Иштта ший оагIон хьал тоадеш, къахьегаш, хьайоагIа унахIенон

гIулакхехи вахара политикахи йола комитет; ахархой политикахи, Iалама гIулакхахи йола комитет; къаман политикахи бахархоштарча дин оагIонтарча бувзамахи йола комитет; йоалахи ахчахи йола комитет; экономически политиках йола комитет; дешара оагIонах йола комитет; культуран гIулакхехи хоамий политикахи йола комитет.

Укх шера парламента депутаташта, бахархошта хьалхашка лоархIаме политически декхараш латт - РФ Президент харжар, ГIалгIай Республикан кулгалхо харжар. РФ кхоане, вай къаман кхоане чулоацаш дола лоархIаме гIулакхаш да уж. Иштта дукха, боккха болх ба вай мехкара вахара-экономически хьал тоадеш дIабахьа безар. Хьалкхувш латта тIехье мехках дог лазаш, накъайоалаш, лоархIаме дакъа къаман вахаре дIалоацаш хургIйолаш кхьар, нийсача, беркатеча накъ тIа яьнна, дIахояха цунна новкъостал дар, мехка эшаш бола говзанчаш кийчбар, иштта кхьидараш а дукха да хьалхашка латтараш. ХIара хана ший бокъонаш я, таханарча хано дIадеххача тайпара хила деза вай вахар а. Бахархошца бувзам лоаттабеш хилар чIоагIа лоархIаме да, из хьал тоадара тIехьа. Истола юхе

варлаш дола кабинетера вахар дита, наха юкъебаьнна, царца кхетаченаш дIакхухьаш, бахархошта дагалаттар, къувлар фуд тохкаш, цар хьашташ кхоачашдара тIехьа къахьегаш лел тахан депутаташ.

ХIаьта наха тахан зув из, доккха баркал оал, хам бу! Халкъа Гуллама депутата гIанд мичча хана хьалоацаргдолча сага а дика масал, хьокхам ба из. Эгара хьалхарча арIагIа кхоачашде дезараш, лоархIаме декхараш белгалдир вай Парламента спикер волча ТIумхой Мухьмада, РФ Президента Федеральни Гулламга дахьийтача къамаьлах дувцаш. Цо теркалдир, Паччахьалкхен Президента къамаьл кхоанарча вахара гIулакхаш чулоацаш, лоархIам болаш, дIахо дIабахьа беза боккха болх белгалбеш да, аьнна. Керттердараш - РФ дезалашта новкъостал дар, экономически хьалаца дувзаденнараш тоадар, керда къаман проекташ, дешара оагIонцара кхоачамбоацараш тоадар, тIема доакъашхошта, цар дезалашта гIо дар, мех-

кара кхерамзлен хьал тоадар. Президента, керттердарех да аьнна, белгалдаьраш вай республика чулоацаш да. Мехка керте латтача сага тIадехка декхараш кхоачашдеш дIабахьа безар, боккха къахьегам эшаш, лоархIаме болх ба. Цьбаккха шеко йоацаш, республикержа еррига балха моттигаш, юкъяра моттигаш, хIара мехкара вахархо отта веза уж декхараш кхоа-

чашдара тIехьа къахьега. Ишттача накъаца мара лакхача толамашка кхоачалургдац вай! ХIаьта оаха, «Сердало» газета тоабо, боккхача безамца даькъалабуьц Халкъа Гуллама депутаташ, беррига бахархой 30 шера хьинаре, бехктокхаме къахьегарца. Машар, барт латталба массахана вай мехка, ерригача Россе. Иразе дахалда вай дерригаш!

4 МАШАРЕ ВАХАР

Илдарха-Галий тIарча хоржамий моттигашка хьожаш, хилар цу даькъ тIара болхлой

Султиганькъан Йоакъап

Илдарха-Галий тIарча хоржамий моттигашка кхерамзлен хьал малагIча боараме латт тошкаш, хилар болхлой. Из хоам «Сердало» газетатага бир шахьарерча ад-министраце.

«Терроризмаца дувзаденна дола кхерамзлен хьал шахьарерча хоржамий моттигашка мишта латт хьожаш, чакхбаьлар ФСБ, МВД, МЧС, Росгварде болхлой», - йоах тхогарча хоамо.

Теркалдаь кхоачамбоа-цараш сихонца юстардаха аьнна, тIадилад цу гIулакха бехктокхаме барашта.

Карарча шера шин бетта 13 дов дIадаьккхад

Султиганькъан Йоакъап

ПалгIай мехка 2024 шера, над-жгоанцхой бетта 1-ча дийнахьа денз тушолу бетта 1-ча денга кхаччалца йолча хана, наха юкье барт беш йолча комиссе 13 дов дIадаьккхад, яхаш, дувц «Сердало» гезетатага республикан миннаце.

«АргIанара йоаца комиссе кхетаче хилар, Магасерча керттерча маьждиге. Кхетаче дахьош, барт бара йолча комиссе доакъашхоша дийцар карарча шера, наджгоанцхой бетта цхьоалагIча дийнахьа денз тушолу бетта цхоалагIча денга кхаччалца йолча хана, наха юкьера довнаш дитара дIабихьача бал-

хах.

ПалгIайчен Кулгалхочун барт бара йолча комиссе из болх дIабахьарах, таро хилар сага ций хьаьрча дола 13 дов дIадаккха, уж нийсденнадар цхьаццадолча вахарерча хьалашта, наькъа хулаш долча зуламашта тIагIолла», - йоах хоамо. Цу барт бара йолча комис-

се керттера декхар да шоайла кьовсам лоаттабеш йола ши оагIув бартайоалаяр, Российски Федерацие закон нийса леладой хара бола болх дIабахьар, наха юкье нийсденна хатар кIоаргIадалийтар. Комиссе беш бар боккха болх ба, машар хиллийтара тIехьа а, нах шоайла ИмерзагIа бара тIехьа а.

Мехкадас белгалдир, ГалгIайчен харжархой лакха бехктокхам хила безилга

Султиганькъан Йоакъап

ПалгIайчен кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас, кастлуш Россие Президент хоржамаш дIахьош

хиларах ше дувцаш, белгалдир, ГалгIайчен харжархой бехктокхам лакха болаш хила безилга.

«Кхадж тасса хьабоагIача

нахьа кхерамзлен Iалашо яь хила еза, цунна керттера теркам тIабохийт. Хьалха мел хинна хоржамаш а, иштта новкьарле йоацаш дIадихьад. Вай кхадж тоссаш бола нах

бехктокхаме а, шоай гIулакх довзаш а ба, дizza декхар кхоачашде Iемарех а ба», - аьлар Макшарипа Махьмуд-Иаьлас.

Цо иштта белгалдир, тахан Российски Федерациенна ду-

хьалбаьнна моастагIий болча хана, кьаьстта лоралуш а теркам тIабохийташ а хила деза вай воай хIама дIадахьара. Цу хьакьехьа, хIара моттигерча бокьонаш лораяра болхлоша, иштта Россие бахархоша цхьоагIо лелаю.

Махьмуд-Иаьлас иштта белгалдир, РФ Президент хоржаш, тохкам бара болх дIабахьар, хоам бар, хоржамашта кийчо еча хана из нахага дIакхачийтар лоархIама да, цига хIара саг ший дакъа юкьеда декхарийла а ва, аьнна.

Кхадж тоссача дакъа лоацаш волча хIара сага моллагIа хоам уйла яь, кхетабе беза, тайп-тайпарча кьамаьлех теша ийи яц, тешшаме цох лаьца хоам болаш ба гIирсашка.

«Оаха лаьрхIа йола теркою дIа-юха лела таро йоацача нахьа, могошал яйнараш-та. Кхадж тоссача дийнахьа хIара даькъ тIа заIапхошта лаьрхIа моттигаш кийчьергья. Иштта хIама ца хозаш, е бIарга ца гуш болча наха лаьрхIа а хоамаш тIадола улгаш хьалтеха хургда», - аьлар Махьмуд-Иаьлас.

Цу тайпарча наха шоай конституционни бокьонаш йоагIача беса кхоачашьбергйолаш, ГалгIайче эшаш дола хьалаш вIашагIдохкаргда. Цар дика дакъа лаца деза, цох кхьычарна масал хургдолаш.

Вай хьинар дола кагирхой дакъа лоацаш ба, Дерригдунен кагирхой фестивале

Гаьгенаькъан Мартина

Республикан кагирхой дакъа лоацаш ба Дерригдунен фестивале, из дӀахьош я тушола бетта 1-ча дийнахьа денз 7-ча денга кхаччалца Соче, яхаш, хоам бу цигара Сердало» газете корреспондента.

«Юхьанца кагирхоша шо-

ашта могоар даьд дукхагӀа фестивала хьал довза гӀерташ, балха поалхам а пайдане хурдар а Юмадеш. Из Дерригача дунен моттига программа вӀашагӀеллараша кхьйола таронаш а гойт цу даькъ тӀа. Цьхан сахьата цьхатарра тайп-тайпарча моттигашка 20 кхетаче дӀахьу.

Вай викалий таро хилар

«Дерригдунен кагирхой фестиваль-2024» хьаеллача, «Лебедева Татьянаца цьхана Олимпийски зарядка» еча, цул совгӀа, Тема-промышленни комиссен президента хьалхарча гӀончаца Медведев Дмитреца кхетаче еча хила. Цу накьба кагирхой хилар «Гагарин Юре пхьоалле».

Уж дӀахо хилар «Урам тӀара классика», «Хьабьбалгара - биз-

несага» яхача культуран, сихача спорта Парке.

Лакхе белгалдаьхараш а доацаш, кхьдола декхараш а кхоачашду оаха, тха паспорта тӀа ВФМ доакъашхочун мухьар отаду. Цун дикадар да, дагалоаттама совгӀаташ луш хилар», - аьлар гӀалгӀай викалашга хьалхалатгача Хантиганаькъан Заьлмахах.

Укх шера хьажол де болхарий каьхаташ дӀачуийду ха йӀаьхьаьй

Султиганаькъан Йоакьап

2024-ча шера хьажол тӀерадаккха баха лархӀарий каьхаташ дӀачуийду ха хьатӀабоагӀача бетта 15-ча денга кхаччалца хургьа. Из хоам тха «Сердало» газетата бир мехка каьмино.

«15.04.2024-ча шера ханага кхаччалца хургьа каьхаташ дӀачуийду ха. 1300 я вайна кьоастая моттиг, таханарча дийнахьа дӀалаьца моттигаш - 1200. Хьажол де болхарех вола 200 саг доазол дехьавала бокьо луш долча паспорташка хьажаш ва.

Рамадан бутт йистебоаллашехь, дӀаболабергба хьажол де болхарашта маьхий тохаш бола, тоабаш кьоастая бола болх», - йоах тхогарча хоам. 25.05.2024 шера, 21.07.2024 шера «FLY BAGDAD» яхача авиакмпане феьарча кемашца дӀакхоачабергба цу езаца моттигашка вай бахархой. Маршруташ - Магас-Медина, Джидда-Магас.

Из беркате гӀулакх кхоачашде укх шера латта маьхаш - (кхоачача кхаччалца юрейс) - 5500 доллар, (кхьча ХӀаманна дӀатӀахувшаш бахар) - 4800 доллар.

Бахархошка хоам бу болх, укх бетта 6-ча дийнахьа дӀахьоргба

Султиганаькъан Йоакьап

Бахархошка хоам беш бола болх мехка дӀабахьа лерхӀ, укх бетта 6-ча дийнахьа. Цох «Сердало» газетата дийцар мехка каьмино.

Из болх дӀахьоргбола ха - 10:43 минутагара 10:44 минутага кхаччалца. Сирена оаз хезача кхера ма ле, корзагӀа ма довла», - йоах тхогарча хоам.

ЦӀаьхха, хатар ийккха ХӀама хилча, цу мугӀарерча балхаца дараш хила боагӀача боараме кийча хургдолаш, дӀакхухьаш кечача болх ба из. МоллагӀа наха юкье кхерам боаржабеш дола хатар ийккхача, бахархошка хоам беш дола гӀулакх да из.

Путин Владимира тешам беннача сага, кхетаче хилар колледжа студенташца

Коазой Мадина

МЧС колледжа студенташца кхетаче дӀайихьар РФ президента вай республикерча тешам беннача Кхоартой ИбрахӀима. Кхувш боагӀарашта цо белгалдир Даьхен яхь лораярца дувза-

деннараш.

Из хоам «Сердало» газетата бир «ЦӀа йола Росси» яхача оагӀон зарбан болх лелабераша. Кхетачера керттера кьамаьл дувзаденна дар хьатӀабоагӀача РФ президента хоржамашца.

«Берригаш раьза болаш, хоза

дӀаяхар из кхетаче. Кагирхошта хьалхадаьккхар, мехка политически оагӀон вахаре цар дакъа лацар мел лоархӀаме да. Кхоартой ИбрахӀима дийцар, хоржамашка хӀара сага оаз лоархӀам болаш хиларах.

Мехка вахара хьал тоадара тӀехьа дакъа лоацаш хиларал

совгӀа, цу лостамагӀа кьахьегаш ше хьабенача накьбах дийцар цо кагирхошта», - хоам бу «ЦӀа йола Росси» яхача оагӀоно. Цу вӀашагӀкхетара раьза болча кагирхоша белгалдир, мехка гӀулакха латта, цун сий лораде шоаш массахана кийча хиларах.

ГалгIай мехкарча УФСБ хьалхадаьккхар, харц хоам барах бехктокхаме озаргхилар

Газдананькъан Ахьмад

Кхерам тIатоссаш бола харц хоам наха юкье боржбер бехктокхаме озаргва законо дIадехача беса, кхаь шера кортамукъале ежкаш, яхаш, дийцар ГалгIай Республице гIолла йолча Россе ФСБ урхаллено.

Иштта цо теркам тIабахийтар, доацар дIа-юха доаржадеш, Илдарха-ГIалий тIа КТО дIаяхьарах шоашта цаховр наха юкье дувцаш, интернете, мессенджерашка гIолла леларашта.

«ГалгIай Республицерча хьем боацача штабо, Къаман антитеррористический комитето, хьал хувцалуш хиларга хьежжа, цох хоам бергба», -йоах ГалгIай Республице гIолла йолча УФСБ.

Илдарха-ГIалий тIа хьалаьцар, республикан доазон тIа зулам де кийчъенна хинна зуламхой тоаба. Iаьдала органий болхлошта духьала цар герз детта доладир, цу тайпара шоай низаца духьалотта безаш хилар Iаьдала болхлош.

Тешаме йоаца хIама яйча, де дезар хьалхадаьккхар бахархошта

Султигананькъан Йоакъап

МоллагIча моттиге шоашта тешам боаца хIама яйча, фийла хила, яхаш, кхайкарал ду МВД болхлоша бахархошка. Из хоам «Сердало» газетага бу МВД.

«Лелхаш йола хIамаш зуламхоша чухек тIормигашка, пакеташка, кIопилгашка, телефонашка, берий ловзаргашка. Иштта йола хIамаш нийсьяла йиш я автобусашка, подъездашка, моллагIа йолча балха моттигашка, дукха нах болча», - белгалду хоам.

Бахархошта хьалхадоях, иштта йола, саг тIа ца водаш улла тешаме йоаца хIама хоелча де дезар. Эггара нийсагIдар - Iалаьмате чехка полице телефон тохар.

Цъяхккха а тайпара юхеваха, кулг тоха, хьаяста мегаргьяц иштта тешам боацаш, тIаводаш дIа воацаш улла хIама. Нах юстарбала беза, иштта хIама яйча. Из деррига хьалхадояккхаш, хьехар де деза масса-наха ловзаш долча берашта. Иштта хIама нийсделча, телефон дIатоха еза: «02», МВД - 8(8734)55-04-99.

Наркотикаш йоаржаярах дола 561 зулам гучадаьккхар вай мехка 2023-ча шера

Султигананькъан Йоакъап

Наркомани яхача доккхача вон юкье чудодаш дола 561 зулам гучадаьккхар 2023-ча шера вай МВД болхлоша. 2022-ча шера хинначул, 43,1% дукхагIа хул из. «Сердало» газетага из хоам бир мехка каблино.

«Республице дIабихьар боккха болх хиларах, Iаьдала бехктокхаме эзав 248 саг. Москвера, Ставрополера республике наркотикаш лоаттаеш хинна наькъаш дIакъайлад, 26 кийла совгIа дола из дохьаж гучадаьккхад, 108 саг дIаязвавь цу зулама тIагIолла. 2022-ча шера хин-

начул 52% дукхагIа хул из», - белгалдир паччахьалкхенна кулгал деча Слестенин Владимира дIайихьача кхетаче.

Цу оагIон болхлоша белгалду, республике наркомана духьала къовсам лоаттабар эггара керттера долча гIулакхех долга. Кхьыча моттигашкара хьачуухаш бола

цу оагIон зуламхой, вай мехкарча из бIеха базар леларашца, кагирхой цу зулама юкьеоза гIерт. Цудухьа из доаржадерашта эггара чIоагIагIа дола тIазар де деза, цъяхккха къахетам боацаш, бехктокхаме оза беза деррига къам толхаде гIерта зуламхой.

КТО дIахьош, йохаяьча квартирашта экспертиза йоаккхаргья

Султигананькъан Йоакъап

КТО дIахьош йохаяьча Илдарха-ГIалий тIарча квартирашта гIишлон экспертиза яккха, аьнна, тIадиллад вай мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Iаьлас мехка каблина. Из хоам тха «Сердало» газета-

га бир республика кулгал-хочун зарбан болх лелабераша.

«Экспертизо хьагойтаргба квартираш меттаоттаеш дIабахьа безача балха боарам. Из гIулакх аз айса тIахьожам беш да тахан», - белгалдир вай Мехкадас.

Йохаяьча квартирашка бахача наха психологически, лорий новкъостал эший хьожаш, цар дог тедеш, мел эшаш дола гIо деш, хьежаб республике.

Iаьдала болхлоша шоай операци боагIагIа боараме влашагIелла, тIехдика дIаяхьар теркалдир вай

мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Iаьлас. Хоастам безаш хIама да; болхлоех, бахархоех саг ца лозавеш; из чакхдалар. «Вай къаман маьрша вахар лорадеш латт уж кагий нах хIара денна», - белгалдир мехка Кулгалхо-чо.

Магасе 2024 шера 15 берий майда хьалгье лаьрхлад

Султиганькъан Йоакъап

Палгайчен столице Магасе, 2024 шера хьалгье лаьрхлад берашта йола 15 майда, доазув тоадара лаьрхладча программа чудаоглаш. Из дийцар цигарча лаьдала кхетаче.

Хьалхарча арглагла кхоачашде деза лаьдала декхараш белгалдир гулбенаараша, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага шахьара мэре.

«Цига керттера дийцар дар доазув тоадар, санитарни хьал, хьатладоагла хоржа-

маш, иштта набха хаттарашта жоп далар. Хьатладоагла хана де лерхладчо а дийцар цьацайолча отделий кулгалхоша. Карарча шера 15 берий майда хьалгьегья.

Бекарга бетта 1-ча дийнахьа денз, шахьара дакъкъ тла буц дьахьокхаргья, гонахьа

баьццара хургйолаш болх дьахьоргба. Хий длаухаш хургдолаш моттигаш тоаергья, керттерча урамашкара лампаш хувцаргья, набха каьхаташта духьала жоп далара болх дьахьоргба», - аьлар хоамо.

Къахьегегама шоатта дьадихьар Наьсаре, бляьстан хьалхарча дийнахьа

Бьарахой Муслим

Тайп-тайпарча балха моттигашкара къахьегамхой, ЖКХ болхлой арабьнна, къахьегегама шоатта дьадихьар шахьаре бляьстан хьалхарча ди хьаоттарца. Чеченски, Фабрични, Базорканькъан оалаш долча урамашка хоза лостам бир, из беркате гьулакх дьадахьа арабьннараша. Из хоам «Сердало» газетага бир шахьара администраце.

«ООО «Маяк» яхача моттиге къахьегаш йолча тоабо хьаллаьцар из дика гьулакх, шоашта гонахьара доазув цьендеш. Шахьара мьэрерча болхлоша лостам бир лама гонахьарча моттигашка», - йоах тхога бенача хоамо.

Шахьара администраце кхайкарал ду балха моттигашка, бахархошка къахьегегама шоатта де дьаарадовла, из хоза гьулакх хьаллоацаш хила, яхаш.

Мехкашта юкьерча кхетаче дакъа лоацаш, хилар вайцигара викалаш

Коззой Мадина

Ставрополерча МВЦ «МинводыЭкспо» яхача моттиге дьайихьача росийски-азербайджански мехкашта юкьерча кхетаче дакъа лоацаш хилар вай мехкара викалаш. Царна юкье вар, юртбоахама гьулакхех йолча министерствон кулгалхочун гьонча вола Кьоастой Ахьмад.

Из хоам «Сердало» газетага бир министерствон зарбан болх лелабераша. Россе, Азейрбаджано цьаьна дьахьоргйолча бизнесача дувзаденнача гьулакхех, цу оагьонца дувзаденнача хаттарех, бувзам чьоагьарах дийцар кхетаче.

«Истола гонахьа дийцар цига, юртбоахама дакъе цьаьна, бувзам чьоагьеш, дьабихьача беркате хургболча балхах. Кхетаче йистейоалаш, хьара оагьон викалаша кулг яздаь, чьоагьо яь каьхаташ дьаьхьа хувцаш моттиг йир», - белгалдир республикерча юртбоахама болхлоша.

Шолжа-Шахьара лама юхерча керттерча урамашка лостам бир

Султиганькъан Йоакъап

Шолжа-Шахьара вахара-коммунальни боахама болхлоша, шахьара лама юхерча керттерча урамашка лостам бир,

яхаш, дийцар «Сердало» газетага доал деча дакъкъ тла.

«Бахархошка дехар ду из хьал кхетадеш уж хилар, ши бокьо йиц ца еш хилар. Хьал-

харьяр - цено хилац моттигашка лостам бора аьнна, цено хул уж блех ца еча. Шоллагьяр - массаза а дагайоагьаш хилар хьалхара бокьо», - йоах хьаькьаледар хьалхадоккхача тха

болхлой къамаьло.

Юкьарча моттигашка лостам лелабар тийша да хьаранех. Сакхетам болаш, эхь-юхь долаш, саг хиларо ший урам, юрт цена лелаяра тлакхувш хулийт.

«Земски лор» яха программа, ший болх беш я

Коазой Мадина

«Земски лор», «Земски культуран болхло» яха-чарех тара йола программаш йоаржае лерхІ РФ, 2025-ча шергара денз. Цох лавца дийцар РФ президента, Федеральни Гулламга даьча къамаьла юкъе. Юрташ-ка керда проекташ йоаржаеш, цигара хьал дикка тоадеш хила деза.

Вай республике лакха толамаш доахаш дІахьош я тахан «Земски лор» яха программа. Цу гІулакхо дикка аьттув лу, пхе шера чІоагІо яь, юрта болх бе дІаболхача лорашта, иштта лораш тоьаш цахиларах халача хьале хиннача дарбанчешта. Из дика, берка-те гІулакх дІахо дІадахьа ларьхІад тахан. Вай мехкар-ча хІара юрта хьадийллад культуран цІенош, библио-текаш.

«Земски культуран болхло» яхача программ дикка тоадергда юрташ-кара культуран оагІон хьал. Цу оагІонцарча болхлошта дала оттадар цхьа млн сом ахча да.

ГІалгІайчен РСХЦ филиале, баха хилар кьона агрономаш

Коазой Мадина

Республикан шин ишко-ле болх беш я «Кьонача агрономий клубаш». Царех цаІ я Шолжера №4 йола ишкол. Из эшаш дола Илма Іомадеш дола бераш беа хьаьший ба, Россельхоз-центра ГІалгІай филиале, йоах цигарча зарбан болх лелабераша.

Укх наькъа, цига баха хинна хьаьший тІайцар яр РСХЦ болхло Цукумова Татьяна, Йовлой Амина цар бархІагІа классе дагІача берашта ларьхІа дола хІамаш дувцаш, дІадихьар дешархошцара вІашагІхетар.

«Агрономаша берашта до-взийтар юртбоахама культу-рай фу тІадаргдолаш мишта кийчде деза: хьатІадалар, цІена хилар, тІаьда хилар, дахаргдо-лаш хилар, иштта 1000 ги мел деза хул.

Дешархошта бовзийтар фу чакхдоакхаш бола лабо-раторен ГІирс», - аьлар РСХЦ ГІалгІай филиале.

Шолжерча ЦРБ даькъ тІа керда поликлиника хьаелларгья

Султиганькъан Йоакъан

Дийнахьа 300 саг тІаэца таро йола поликлиника хьаеллар-гья кастлуш, ГІалгІайчен Шол-жерча ЦРБ даькъ тІа, яхаш,

дийцар «Сердало» газетага мехка министрий кабинето.

«ХІанз укх сахьате, хьал-даь даьнад лорий гІишлон 4 гІат, уж я юкъара дІалаьрхІача

7 эзар квадратни метр. Цига чуйоагІаш йола газ, хий, сер-дал чуйиллара балхаш йисте-даьхад, беррига ГІирс Іооттабаь баьннаб, балха эша моттигаш кийчъьа яьннай», - йоах хоамо.

Паччахьалкхено из проект кхоачашгье 390 млн сом хьаьхо-жадаьд. Из дарбанче хьаьгьаро таро лургья вай эзараш болча бахархошта дика лорий нов-къостал, эшаш дола дарбаш де.

ГІалгІайчен ТІой-Юрта «Дега шоатта ди» дІадихьар

Коазой Мадина

ТІой-Юртарча дарбанчен коа, 10 сахьат даьлча денз 15 сахьат даллалца, «Дега шоат-та ди» яха болам дІабихьар, яхаш, дийцар ГІалгІай Ре-

спубликан паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Юхе уллача шин юртар-ча, Долакха-Юртарчеи ТІой-Юртарчеи, бахархой таро хилар шоай могошалга хьажа,

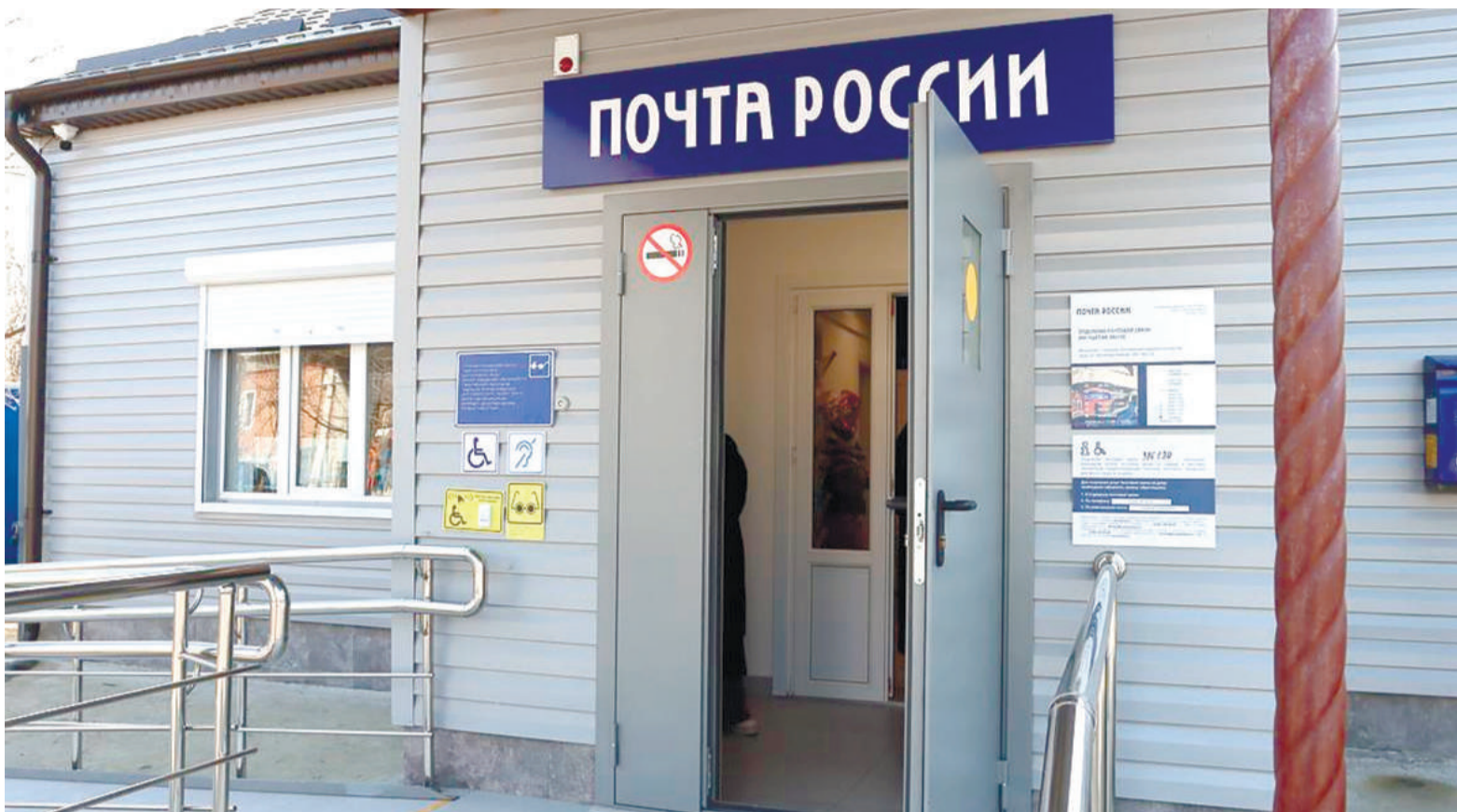
уж чакхбаьлар дега дарба деш болча лорашка. Наьха ций лакха дий хьежар, синп-ха бистар, УЗИ йоаккхаш, тех-кар дега хьал.

Мах боацаш хьехам лучар-га, шоай хаттараш дала а йиш

хилар хьабаьхкача наьха.

«Из болам хетабаь бар, хьалххе а инфаркт, инсульт оала лазар хила тарлуца хьале шоаш бий нах хьажий-тара», - аьлар ГІалгІайчен пач-чахьалкхене.

**ГалгIайчен
40% бахархоша
лоархI,
сатувсаш хилар
лаьрхIачунга
боаккха хьалхара
гIа ба**

Султиганькъан Йоакъап

ГалгIайчен 40% бахархоша лоархI; уйла яр, шийна хилча бакъахьа хетар вIашагIдолла ховш хилар; лаьрхIачунга кхоачавеш бола хьалхара гIа ба. Из иштта хилар гуш дар, 100 сага юкъе дIабихьача хаттарий балхага гIолла. Из дIабихьар «Сердало» газета корреспондента, карарча шера саккура бутт чакхбоалаш.

«ЗIамига болаш, дукхача наха уйла ю седкъашка кхача, цар къайленаш йовза, форда кIалха фу доалл ха, массадолча лазарех йола молхаш хьакхолла, дунен тIа мел дола хIама довзарашта юкъе хила, иштта кхы а дукхача хIамай. Иштта оамал йолаш ва саг масса-нахьа: ГалгIайче е моллагIча лаьттан кхыча миинге. Деррига лийрхIар кхоачаш ца хуле а, керттердар шоана хьалхашка оттаде ховш хилар да, цу хургдолчун сурт. Цо таро хулийт дика уйлаш совьяха, хIаьта царца цъхана из гIулакхашца а кхоачаш хул», - аьлар тохкам беш хинначарех цъханне.

30% жоп луш хиннача наха лоархI, бераш доккха мел хул, уж даьша, ноаноша, хьехархоша Iомаду кхыча тайпара уйлаш е, дуне довза, шоашта хетар кхоачашхиларах цар шеко хул.

80% доакъашхош-та дагадоагIа, зIамига болаш шоаш малаш хила ловш хиннаб.

35% наха лоархI, могашал а психологически чIоагон а уйла еш хилар нийса да.

**Россе президента
аьлар, Iалам
лорадарашта
алапи лакхде**

Султиганькъан Йоакъап

Путинамогадир, Iалам лорадеча балха болча наха, хьунбоахамашка, хаоттам тохкача къахьегача болхлошта алапи лакхдар. Цох аьлар Владимир Владимировичаше Федеральни Гуллагма Кхайкарал деш.

«Гонахьара Iалам лорадеча даьктIа, экологге, Iалам лорадарапроекташтайолаганзхила еза. Юхьанцаериггагранташ 1 млрд сом шерамболашхургья», - аьларроссийскипачча хьалкхен кулгалхохо.

ГалгIайчен а Россе кхыча республикайацудаьктIакъахьегачаболхлоштацохдикахетархилар, гуш дапачахьалкхено гонахьара Iалам лорадара йоакхо еш, наьха а доа-зонаэкологическикхерамзлен Iалашо еш хилар.

Ценхашта тоаяьчул тIехьагIа, ши почта хьайийллар

Султиганькъан Йоакъап

Яндареи Аьлтий-Юртеи лоархIаме денош нийсделар - почта отделенеш хьайийллар, ценхашта тоаяьчул тIехьагIа, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгIай Республикан министрий кабинето.

«Аьлтий-Юртарча почто

гIулакх деш, цунна чувоагIаш ва 10 609 саг, царех 4 596 - пенсионераш. Яндарерча отделене гIулакх ду 13 200 сага, царех 1 300 саг пенсеш ийдеш ва.

Цул совгIа, цу тайпара ценхашта тоаяьй ЖIайрахьара, Кердача Редантера, Аьккхий-Юртара, Даби-Юртара почташ, цу балхашта лаьрхIа йола программа кхоачашьеш», - йоак

хоамо.

ГалгIай Республикан премьер-министр В. Слостенин ваха хилар цу моттигашка, баьча балхага хьежар, нахаца къамаьл хилар. Цигарча болхлоша мехкарча Iаьдала доккха баркал аьлар, цу тайпара дика балха хьалаш шоашта кхолларах.

Министрий хьакима белгал-

дир; почтан отделенеш хилар лоархIаме да юрта бахача наха, аьнна.

Белгалду, овлангара уж объекташ кердаяха йолайир, РФ Президента амарах дIахьош йолча, 2025 шерга кхоачаш; юр-ташкара, гаьнарча моттигашкара почтай отделенеш тоаяра, уж дегIайоалаяра йолча программах.

«Онкопатруль» яха болам дIабихьар Шолжа кхале

Коазой Мадина

Шолжа кхален дарбанче, «Онкопатруль» яха лорий болам дIабихьар. Из хоам тха газетага бу унахценон

гIулакхах йолча министерствон къахьегамхоша.

Цу боламе гIолла шоай дегIа унахценон хьал таьха аьттув хилар бахархой. Тайп-

тайпара анализаш дIачуяла, СА, ПСА яхача онкомаркерашта ций дIачудала йиш яр цига. Иштта, ноакхошта узи, ОБП, маммографи яккха, кизга оттаде йиш яр. Онколо-

га, дерматолога, терапевта, гинеколога тIаваха йиш хилар.

«Боккъал а лорае шоай могашал! Иштта шоай дегIага хьажа аьттув хилча, из тесса ма дита», - йоак лораша.

Пушкински карта дукхача наха леладу вайцига

Коазой Мадина

РФ Президента Путин Владимира Федеральни Гулламга Кхайкарал деш, кагирхошта новкъостал дара йола программа - Пушкински карта хьаллацар хьалхадаьккхар, из хьакхеллар я «ЦаI йола Росси», яхаш, дийцар цу парте республикерча даькъа зарбан болх лелабераша.

«Хьалхадоаккх, «Пушкински карта» яха программа шерагIа лелаяр, цох дешархой а кагирхой а таро йолаш ба кинотеатрашка, музейшка, театрашка аха», - аьлар Путин Владимира.

«Кагирхоша леладе йиш йола Пушкински карта 22 шу даллалца чIоагIдаьд ПалгIайчен парте къаман программе», - аьлар «ЦаI йолча Росссе».

Дерригача дунен кагирхой фестивале дакъа лоцаш ба, вай мехкара викалалаш

Гьагенаькъан Мартина

«Дерригача дунен кагирхой фестиваль - 2024» яхача кхетачен доакъашхошта лаьрхIа йола программа хилар болх беш. Цига дакъа лоцаш бар вай мехкара викалалаш а. Хьалхарча арIагIа

кхоачашде дезарех дика чакхбаьлар уж. Из хоам тха «Сердало» газетага бир цигарча болхлоша.

«Бейдж, фестивала доакъашхой гIирс хьабийкъача, кагирхоех бизза доакъашхой хилар. «Гастросцена», «Дунен

кагирхой болабалар», Гуржий мехкара баьккача викалалашцара къамаьл дар царга хьежаш. Иштта мехкадаьца Келаматанаякъан МахьмудIаьлаца кхетаче хилар цар», - дийцар тхога кагирхой гIулакхех йолча комитета болхлоша.

«Alpha Sirius» яхача хьабий цIен шоллагIча гIишлон чу Iеш яр 54 сагах латта тоаба. Царна мел эшар Iалашдеш, кийчо яьар цига. «Сириус» яхача федеральни дозон тIа цу деношка гIулденнар 180 мехкара 20 эзар совгIа адам дар.

Кердача спектаклага хьажа ловраш хIара денна дукхагIа ба

Коазой Мадина

«Дегаза боабашка кIориг» яхача, дIабахача бетта хьокха йолаяьча спектакло хIара денна дукхагIа нах тIаозаш латт. 12 шерал дIахобарашта лаьрхIа я из. Наясарерча №16, Долакха-Юртарча №2 йолча ишколалашка бераш, чIоагIа раьза долаш, хьежад цунга.

Из хоам «Сердало» газетага бу театра зарбан болх лелабераша. Пушкина картага гIолла вай берий театра актIараша, Санкт-Петербургерча актIерий тоабаца цхьана вIашагIбеллача цу балхага хьажа бех бахархой.

«Массанена а хожа хетаргья аьнна хет тхона, тхоай «Дегаза боабашка кIориг», - аьлар театре.

«Росси» яхача гойтаме-кхетаче латтача стендага хьежар Йеменера хьабий

Коазой Мадина

Премьер-министр, доазол дехьарча гIулакхий министр вола Ахьмад бин Мубарак ПалгIайчен стендага хьежаш хилар «Росси» яхача гойтаме-

кхетаче. Из хоам «Сердало» газетага бир паччахьалкхен зарбан болх лелабераша. Йеменера баьккача викалалашта йовзийтар вай къаман культура, истори.

Сага хьисперча гIовна тIера хьабийца, лоаман наьха гIирс бола элтара кий шийга мишта тов хьежар Ахьмад бин Мубарак. Гьаьнара венача везача хьабшанна делар вай мехкахоша даьккха цIена модз.

«Ахьмада бин Мубарака белгалдир, Йемене а доахилга цIена модз. ПалгIай мехкарача меза чама тара бий хьажа лаьрхIар цо, Йемене доахача меза чам», - дийцар республикерча паччахьалкхе.

Сурхо тларча дешархошта даь совглат

Кердача ишколе деша дладоладеннад бераш

Гарчакханаькъан Сали

Готга а цхьаккха тайпара дешара эша таронаш йоацаш а доакхар, Сурхо тларча ийс шера дешаца ишколе-ра бераш. Цар ишкол чухина цхьа глат йола кхо цалг «Маяк» оалача совхоза ший ахархой берашта хьалгь хинна берий беш яр, дукха ха ялале из длаеннар цигарча ООШ оалача ишколанна.

Шовзткъа шу гаргга ха яккхар цига дешаш юртгарча бераша. Цхьан хана, цох дувцаш, аз яздаьдар: «...Цу юкьа дукха дика нах кхебаьб цига, сона ховш, царна юкье ба юристаш, гишлонхой, лораш, зоотехникаш, банкираш, массе тайпарча классашка хьехаш бола хьехархой, бусалба дин викалаш, кхьметтел мехкадаьттахой, берригаш бийца а варгвац. Берий беша лаьрха 40 шу хьалха даь хиннача ценошка дешархошта мел эшаш дола хьалаш дацар. Масала, кабинеташ яцар хлара Илман лаьрха, яцар компютерни класс, спортзал, актов зал, буфет, коа хила езаш йола спортивни майдаш.

Укх тлехьарча хана классашка шийла хулар, Иан зама тлаьтгачул тлехьагга; арабаха безаш йола моттигаш гаьнна длааха безаш яр, хий коа мара дацар, царех тарра кхы а дукха кхоачамбоацараш дар...»

Чоагга сатувсар дешархоша а хьехархоша а шоашта керда, йлайха, массадола хьалаш шийца хургдола керда ишкол хьалгьарга. Гайна-ганза кхоачашхилар цар уйла. 2020

шера къаьнара ишкол ценьгь дла а якккха, цига хьалгье йолайир керда, 320 дешархоца лаьрха йола ийс шера деша ишкол. Из хьалгье аьнна шийна длатлайцар яр «Гранд – С» яха ОО. Юхьанца цунна хьахьождаьр 189 миллион сом ахча дар. Хлаьта из йистеяккха езаш яр кхаь шера. Цу кхаь шера кхыча ишколан (№1 йола СОШ) тховна клалха дешаш а хинна, шоашта хьаьгча кердача гишлон чу, тушолла бетта

заш йола майдаш, лорий кабинет. Арабахара гулакх а, тховна клалхара ара ца болаш, де йиш я. Школа кхозза влаштаргь я. Лакхерча глатла я йоккхагйола классаш, зламагьяраш длаийсьеннай лохе. Хлара класе, хьалха хиннача тишденнача, дехача гландашта, истолашта метел; керда, берий ханашка хьежжа мебель оттаяь: истолел, гландел совгга, цар чу латт книжкашта, тетрадашта

цхьоалагча дийнахьа денз, деша дладоладеннад бераш.

Ханзара цар хьалаш влалла тара дац хьалха хиннарех. Укхаза я актов зал, спортивни зал, йоккха библиотека, кхача кийчбу а буа а моттигаш, коа футболлах, баскетболах лов-

лаьрха йола ишкапаш, кулгаш дила а улг ценду пахашк йитта а йиш йола хий доагга моттиг, лакхера лампашца сийрдадоаха улгаш. Хоза шаьрдаьча пенашка товш да лохе Юдилла ламинат, класе массахаьа сердал длакхоачаш йола керда-

ча хьисапера лампаш я.

Урокашта юкье салоача хана, Юховша моттигаш кийчгьаьй уйча, цу чу геттара парглата я, из шера хилар бахьан долаш.

Бераш ишколе хьакхувлача даьшта машинашца тлабахка

а длаовтта а моттиг кийчгьаьй ишколан наларга. Кердача ишколе хьехаш хургба, дуккхача хана денз къахьегаш хьабоагга, йоккха поалхам йола а, хлетта болх бе длаболалуш бола къона а хьехархой.

Галггай лоамашкара исторически тлехьале длаязгьеш я

Султиганаькъан Йоакъап

Галггайчен лоаман кхале, тоаде дагахьа длаязгьеш да историко-архитектурни сийленгаш, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага Галггай республикан зарбан болх лелабераша.

«Дерригаш хлана дац аьнна, галггай тайпаш Галггайчен лоамашкара хьадаьнна да. Жлайрахьа кхале, вланий юххе дукха нах баьхаьб, вахара гишлош, тлама глалаш хиннай. Хлара нах баьхача юртара кхераьй гишлош тоае лаьрхлад оаха. Из болх тха длабахьа влаштлехьадоал «САФМАР» яха дика гулакхаш леладеш йола проект хиларах, цун керте латтар ва Гуцаранаькъан Михаил», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-аьлас,

ше цу балха мах оттабеча хана.

Республикан из деррига дакъа техка а хлара цунна чуйоаггаш йола гишло длаязгьеш а хурггьа, техка даьннача балхех уж датоха дезаш хиларах.

Укхаза болх беш болча Илманхой, археологий дукха теркам тлабахийта безаш ба вахара а тлама а гишлошта. Царех длаязгьеш латташ яр 17, хланз 30 я, из да тлехьара тла 13 сийленг техка хилар. 2023 шера ерригаш а лоамашка 68 гишло техкай.

Келаматанаькъан Махьмуд-аьлас белгалдир, цу мугларера кхы а 133 гишло тахка езаш хилар. Галггайчен Кулгалхочо аьлар, цу даькъ тлара болх йистебаьнначул тлехьагга, наха гуш хургда, шоай даьша йита исторически тлехьале мел лоархламе я.

Дунен ноахал шийх хьадаьнна саг

ГалгІай сийдолча кхалнахах

Гарчакханаькъан Сали

Дерригача дунено дездеш хургда укх деношка вай ноаной, йижарий, мехкарий, нешаш болча кхалнаьха цІай. Из нийсеннад шера эггара хозагІа хана, деррига дуне Іан шелалах сомадоалаш, дийнлуш латтача заман чухьа. Массадолча мехкашкарча кхалнаха нийса, вахаре дакьа лоацаш ба тахан; баьдеча боах, хало озаш бах, яхаш, бувцаш хинна лоаман кхалнах.

Уж балха боацаш, цар хьинаре къа ца хьегаш моттиг лаха хала да вай республике. ГалгІай кхалнах дикка гаьнабаьннаб Іилманча, культураца, литератураца, хІама кхоллаш йолча моттигашца балхаш деш, доккхий толамаш доахаш. Цьаьдола вахара доакьош цар хьинарах лелаш да. Масала, карарча хана вай берий бешамаш, ишколаш лелаераш дукхагІа даькъе кхалнах ба; дарбаш деш йолча унахцІенон фушамашка наггахьа мара гуш хилац маІа саг, наьха могашал хьаллоаттаераш, чоалханеча, кердача лорий гирсаца болх бераш уж ба; библиотекаш, культуран цІенон цар къахьегамаш тийша да; вай хІара денна буаш бола кхача цар кийчбу, кхы а дІаблаьхбе йиш йолаш ба из мугІ.

Пхилексонгий Абсет - лор

Укхача сона дагабох вай къамак хьабаьнна, вай республике а цул араьха а бовзаш бола кхалнах. Уж берригаш бувца эттача, бІарчча газет а тоьаргдацар, хІана аьлча бе-бе а лоархІаме а да цар хьадахьа наькъаш, карагІудула гІулакхаш. ХІаьта а царех массехк ювца безам ба са. Эггара хьалха сона хьоахае лов дуккхача хана денз, Наьсарен кхале бахача наьха унахцІенонга хьожаш хьайоагІа, Наьсарен-Шахьара поликлини-

ке къахьегаш йола Пхилексонгий Мухьмада Абсет. Цьаьцаца гІулакх нийсенна цу дарбанче вахача, из ца гуш юхавенавац со цІаккха. Массадолча хІама бала цунга кхоач эггара хьалха, хІана аьлча из я кертерча лора гІонча. Лораш ханнахьа балха хьабаьхкабий, еррига кабинеташ нах тІаэцаш йий, анализаш кора ца йоагІаш хьувзачун малагІа гІо дергда хьож из, цьаьцаца лоткъам бахьаш кабинете чувеначунга ладувгІ, могаш дола гІо ду. Цкъа-шозза яхар мо, цунна тІаваха хиннав со, нахага ладувгІа ховш, сабаре, Іимерза, чувенар теркалвеш саг я Мухьмада Абсет. Из чІоагІа ешаш да унахошца болх беча сага. Оалаш ма хиллара, ах дарба лора хозача дешах доалл. Иштта унахцІенон болхлой мугІарашка йолаш, наха ше езайолийташ из хьайоагІа итгаш шераш да.

Яндаксонгий Мадинат - дирижёр

Вай республике а, цул араьха а, кхыметтел доазол араьхарча мехкашк а йовзаш я цьаькхца гІалгІай кхалсаг. Из я Яндаксонгий Мухьмада Мадинат. Шолжа-ГІалий тІарча ашарий училище деша отта йоагІа хана, гІалгІай берашка йолча йоІа П. Чайковске, А. Хачатуряна, И. Баха, И. Римский-Корсакова, кхы дуккхача гІорбаьннача композиторий цІераш яйза Іацар, цунна йовзар шоай синой гІоздалар е цар лазар гойташ, вахара уйла еш е хозало цецбахар дувцаш цар язъь ашараш. Цохший хургболча балха говзал лаьрхІа Іацар Мадинат, уж ашараш хІара дийнахьа вайна гонахьа долча вахарах йиза йолга ховра цунна. Делхаш дола догІа, къувкъа ди, малх хьажар, шелал оттар, бІаьсти ялар, гІа Юдожар, саг хьахилар, цо маьлха дуне дитар – уж шедар ашарий оазашка гІолла зувра. Шолжа-ГІалий тІарча ашарий училище деша отта Мадинат, хора дирижёр хургйолаш. Дешар, дика толамаш доахаш, чакхдоаккх цо, амма дешар-

ца бувзабенна никъ цу тІа чакхбаьннарг лархІац. Ленинградерча И. А. Римский-Корсакова цІерагІа консерваторен чуйоагІа училище дешаш кхы а дий шу доаккх. Цул тІехьагІа, Шолжа-ГІалий тІарча ашарий училище хора дирижёр балха говзал хьехаш хул, Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра дирижёр ассистент, шоллагІа дирижёр йолаш балхаш ду. Цьан юкъа из яха дІайода Парагвай яхача мехка. Дикка ха йоаккх цо цига ашарий академе ректора болх беш. ДІахора итт шу совгІа ха Латински Америке йоаккх. Карарча хана Мухьмада Мадинат яхаш вай республикан столице Магасе. Каст-каста гу сона из, цунца хулаш долча хІара вІашагІкхетаро дега доккха дикахетар ду.

Наха дукха езачарех я гІалгІай иллиалархо Налганькъан Лема а. Сога хьаьтача, вай дахаш болча лоаман мехка кІезига ба из санна хоза оаз, сцена тІа лела хар долаш бола иллиалархой. Цун илли бІарчча спектакль санна тІаэц наха, хІана аьлча барзкъангара дІайолаенна маьжений леларга кхаччалца, йоккха актриса я из. ХІаьта цо эрсий а гІалгІай а меттала доаха иллеш цьаьтарра дезалу наха. Цьаьйола иллиалархо хул наьна меттала илли хоза оале а, бакьда эрсий меттала оалача иллешка ца йолаш. Лемайх из ала йиш яц, шинна меттала тамаш хьаьхолла ховш саг я из. Цун хІара кердача иллега боккхача безамца, сакьердамца ладувгІ аьнна хет сона тайп-тайпарча къамех болча наха. Цунна тешал деш я Лемайна енна гІалгІай а къарший-черсий а республикай гІоръаьнна артистка яха цІераш. Къаьстта наха дезаьннарах да Пхилексонгий Махьмад-СаІида дешашта даьха цун иллеш.

Налганькъан Лема - иллиалархо

МалагІа бахьан да Лемай иллеш хоза декара? Сона хеташ, из дувзаьнна да, шийга цатовш дола иллеш цо цадахарца. МоллагІа илли цо оале а, из цун оа-

малца а оазаца а дужаш хул, аьнна, хеталу ладувгІаш волча сагІа. Наьха самукь-адаккха ховш йолча цун дІахо а вахаре аьттув балар лов, хьатІадоагІа кхалнаьха цІайца из даькъала а ювцаш.

Балайнаькъан Хадижат - хьехархо

Иштта хьоахе лов сона, дезаца цІайца дувзаьнна, кхы а цьа кхалсаг. Из я Балайнаькъан Ювсапа Хадижат. 1991-ча шера Л. Н. Толстой цІерагІа Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета филологически факультет яккхай цо; эрсий меттеи литературани, гІалгІай меттеи литературани хьехархо хургйолаш. ХІаьта 2002-ча шера хьехархочун-психолога дешар а дийшад Ставрополе.

Къахьегаме никъ Ювсапа Хадижата дІаболабаьб 1985-ча шера. БархІ шера ше деша яьгІаца ГІажарий-Юртарча ишколе балха дІайица хиннай из, дешара тІехьадусача берашца къахьеге а, 4-ча классашка «Іалам довзар» яха Іилма хьеха а. 1986 шера деша эттача, болх цьан юкъа бита бийзар, хІара дийнахьа университете дІа а ухаш, дешаш хилар бахьан долаш. Пхи шу даьлча, юха а №1 йолча шоай юртарча ишколе берашта наьна мотт, литература Юмаде йолалу из. ТІера ца йолаш, 29 шера цига къахьийгад вай мехкхочо. Цул совгІа, цунца тарбаьб номераш 2, 4 йолча юртарча ишколашка баь болх а. Карарча хана, 2020 шера тов бетта 1 дийнахьа денз, Ювсапа Хадижат Къарший-Черсий республикерча Усть-Джегуты яхача гІалий тІарча №5 йолча юкьерча ишколе эрсий мотт, литература хьехаш я. «Земски хьехархо» яхача программа болх бе йолаеннай из цига. Дувцача шера хиннача «Вай заман урок» яхача яхье котало яккха аьттув баьннаб цун.

Из дар 1983 шу. «Ленина байрах» яхача цига арадувлаш хиннача газете, балха дІайийхар Батай-

наькъан (Кхузанаькъан) Хьусена Хьава. Таржамхо, газет нийса оттадара болх дІахьош йола бехктокхаме секретарь йолаш, чІоагІа цу балха безам тІабаха йолаш, къахьийгар Хьавас. Цига болх беш йолаш, деша эттар Нохч-ГІалгІай оалаш хиннача Шолжа-ГІалий тІарча паччахьалкхен университете. Газета редакция ХІирий парте обкома еннача кхьа моттигах цьа моттиг, лоархІаме болхло йолаш, ший декхараш дїзза чакхдоахаш, къахьегача Хьавайна елар. Иштта, экзаменаш йоацаш университете деша эттар из. Газете болх беш мел эшаш йола говзал, КІоаргаленаш Юмаеш йолча курсашка дешаш а хилар Хьава.

ТІехьагІо Хьава телевидене балха йийхар. «Сердало» газете болх беш яр из цу хана. ГІалгІай-Юрта арадийннача газете цо болх баьлга ховш волча хьакима дехар дир цунга, Пригородни кхалерча моттигех передачаш яр дІатІаэца деза Іа, хьа дикагІа аьттув хургболаш санна хет сона къаьстта из тема ювца, аьнна. Иштта дІаболабелар Кхузанаькъан Хьавай ГІалгІай паччахьалкхен телевидене болх.

Къаьстта из передача еш, цо баьча балхах «За заслуги» яха орден елар цунна республикан кулгалхо хиннача Заьзгананькъан Мурада, цо мел баь болх йоккхача кхетаче белгалбеш, доккха баркал оалаш.

Батайнаькъан Хьава - журналист

Телевидене болх барал совгІа, «Сердало» газета таржамхо йолаш, къахьегаш я из тахан.

Кхы а дукха ба уж, шоай балхаца наьха дегаш деладеш бола кхалнах, наха пайданедар, царна накьадаргдар вай вахара юкьекхухь цар хІара доагІаца денна, царех ба маькхаш йоттараш, наькъаш тоадераш, цІенон доттараш, хьаьлий деттараш. Массане а цІай даькъала хилда цар!

Инарала 80 шу дизад

Султиганаькъан Асхьаба Мухьмад ваь ди дагалаьца

Гарчакханаькъан Сали

Укх деношка 80 шу дизад Галгашта юкье шерра възаш волча инарал-лейтенанта Султиганаькъан Асхьаба Мухьмада. Из ваь хиннав 1944 шера саккура бетта 28-ча дийнахьа. Из фу бутт ба, дувца ца дезаш, дика ховш да зламигачунна а воккхачунна а, хлана аьлча къаман вахаре эггара ГаьржагИдола ди хиннад вай мохк бохабаьр, вай Сибре дигар. Цу бетта ваь Асхьаба Мухьмад дийна висар а тамаш йолаш глайга, сагто хиннай галгашта гтаэттар. Хлаьта а Даьла кара да шедар, из цу халача хана ваха а ший къаман яхь лелаш, цун сий доаккхаш даваха а кхелла хиннав.

Лоацца дагалоацаргба вай цо хьабена вахара а къахьегамма а никь. Мехкахбаьхачул тлехьага, хьабанна моттиг Яндаре йола цар дезал баьхьаб Казахстан Павлодарски областе. Цадаьхкачул тлехьага юкьера ишкол а яккха, Оренбургерча артиллерийски училище эттав из, цул тлехьага чакхьаькхай ПВО глешлой-тлемхой маршала А. М. Василевске церагга тлема академи. Асхьаба Мухьмад Венгре лаьтгача зенитно-ракетни полка керте хиннав, цул тлехьага цу тайпарча бригаданна кулгал даьд цо, длахо Хмельницке областерча гарнизона хьакимал леладаьд. Танкай эскара ПВО командующи, Туркестанерча тлема куран эскара ПВОна керте лаьтгав. Из цига къахьегаш волча

хана, лоалах дахача шин къаманна (Хираштей галгаштеи) юкье тлом хилар. Советски Союза эскарарашка амал деш хинна дукха эпсараш цабаьхкар цу хана, шоай къаман оаглув хьаллаца, эшаш дола гло де. Царех бар инаралаш Овшанаькъан Руслан, Щечой Муса, Султиганаькъан Мухьмад, полковникаш Пхилекьонгий Руслан, Темарханаькъан Ювсап, Цокьанаькъан Хьамзат, Овшанаькъан Башир, кхьбараш.

Къаман хьалхара президент хьахаржалца йолча юкьа, хан йолча галглай администрацона керте лаьтгар Султиганаькъан Мухьмад. Фусамех, баллах, вахарах беа лелача эзараш болча наьха гулакх атгача даккха гертташ, ди-бийса ца къовсаш, тайп-тайпарча цьханкхета-

рашка дакъа лоацаш, кхетаче-наш чакхьоахаш, федеральни йаьдала хьакимашца, гонахьарча республикай викалашца бувзаме вувлаш, къахьийгар цо. Цу хана цунца влашагкхетар а къамал а хилар са, Ньсарен газета болхлочун санна. Цига хиннача къамаьла а сайна дайнача-хезача хламай а кийлен тла, цу халача деношка «Инарал Султыгов» яха йоазув дир аз газета лаьрхла, цунна кеп а тетар.

Сона цох хийтар кура-сонта воацаш, клоаргга хьакьгал а сабар а долаш вола саг. Иштта ца хилча, цьхан эрсий илле яхача беса, инаралга а кхоачалургвацар. Сатохаш, хало ловш, моллагга хлама кхетамца деш хила веза цу новкъа ваьнна саг. Иштгачарех хиннав вай цийхеза

мехкахо а.

Республикан президент хьахьржачул тлехьага, Асхьаба Мухьмад къахьегаш хиннав глешлой эскара ПВО академе кулгалочун Глонча, Кьулбехьен федеральни куран керттера инспектор волаш.

Къаьстта а белалдаккха лов, ший даь никь хержа хьавена цун во! Руслан а Россе танкай эскара инарал хилар.

Асхьаба Мухьмад могаш-маьрша а волаш, дуккхача хана вахар ловш, чакхдаккха безам ба са цох дола сай лоаца дувцар.

Халача новкъа

Къоаночун дагалоацамаш

Гьаьгенаькъан Марина

Албохчанаькъан Шахмарзий Башир вахаре клезига халонаш лайна вац, бакьда мичча беса уж хиларах; веа а хиннавац, боккьонца волча лоаман къонахчо санна глайгиди цо уж. Хланз 86 шу даьннаца цунна дагайоагга уж тайп-тайпарча шерашка нийсьенна ханаш. Юхьанца цун дар хоза, иразе берал. Лоалахой берашца ше ловзаш, сакьбердаш хилар, диткомараша Гаьрждаь хинна ший кулгал халонаш, велар дувлар цун юхь тла. Из бала боацаш хинна хоза ха, цьхаккхача тлемо е мехкадахаро юхай-оаккхаргйоацаш санна хеталаш, хоза яр. Зламига волаш хинна вахара сурташ духьальухаш хул цьхайолча хана, къавенначул тлехьага а.

Галглай къаман эггара халагга йола ха ера Баширага уж Эккажкьонгий-Юрта бахаш, цу хана 6 шу даьнна бер дар из. «Чечевица» яха опера-ци дайюлачу хана, массене а ценешка санна салтий бар цар цагга а йеш. Тлехьаьжаш даьккхача массехк дийнахьа, бераша Юмадир цар деш дар, уж делкъа ха хьакхьаьчача мичахьа ух, Гуйрийна мара юха хлана баггац. Сахулаш, цден-да кхьича малача нахаца длавигар тлема гирс тлабувахаш хиннача наха. Берашка аьлар, уж маьждиге длабийхаб, аьнна.

«Цу Гуйрийна вена кхьаьчар виь салте, уж тхона хьалхагга байнабацар. Шиь коа Гийра, вожаш тха наьнага цьха къамал деш бар, бакьда цунна эрсий мотт дика хацар. Еха хьай-зача кхалсага шоаш дувцар каьхата тла длаезде айттар уж. Цу сахьате бларгаш хих хьалдизар наьна. Хлана елх-хьогI са нана, даьна егташ ца хилча, аьнна, хеталделар сонна.

Тлехьага, ховш ма хиллара, тхо наькъа дала кийчдала дезаш хилар. Эггара хьалха нанас со вахийтар жлали чу-долча бунга, цунна ега шура ийца. Со цецваьлар цох, хлана

аьлча оаха цаьккха а еннайцар цунна из, тхога тхоашка а наггьа мара хьакхоачаш яцар из а е кхьидола даар а», - яхаш, дагау-хараш дувц Башира.

Ха сиха дийар. Нанас шийца хьаййцар ший керга тла туллабу блайха цхарал. Массехк салтесто йигар нана а кхо во! а. Юртхой гулбир гаьна доацача Щечой кашамашка. Делкъа ха хьакхоачача хана, мала нах майдан тла боалабир.

1944 шу, саккура бетта 23 ди... Цу дийнахьа наьха дегашка билла ша, дуне мел латт башарбоацаш, бисар. Ара этта хинна хаоттам а бар цу ден кьина белхаш санна кьиза: цаьхьа шельелар, доккха лоа доладелар делха, лай чоалпаш яр кхесташ, бларгаш Ювжаш. Кьизала хьалхалаттараша бокьо елар берашта Эккажкьонгий-Юрта Первомайски урам тла хланз а латташ долча цьхан цагга бийса яккха. Уж дар итт шу даланза дола бераш. «Ираз» долча ялхнена юкье нийсвелар вай хланз вувцаш вола турпал а.

Саккура бетта 24 ди хьакхьаьчар, бакьда из дика дар ала йиш йолаш саг вацар. Эрий ара, хланз Ингушска яхача урам тла, гулбир нах. Юкье йоагаш цийяр, бакьда массаза луш йола йовхал цу наха яла хьаьха хиннадацар цо а.

Урамаш доассалуш доаглар, ценешка сердал яцар, берий цогларч а дацар хьахозаш, тлом длабаргба яхаш тийса хинна са а дацар, сийрдача хургдолчун уйлаш а яцар. Даьлага сатувсилга дар, Даьлах тешар а дар. Ма чоагга узара да юхадоегларгдий ца ховш мехкахвалар, кхы гургдий-хьогI тхона ер лоамаш, гувнаш, хьамсара лаьтта, хьамсарча лаьттан хьадж кхетаргий-хьогI яха узара уйлаш яр кхесташ. Тлема герзо, салташа узардаьккхадар адам. Нах белхар берашца цьхана. Бакьда къонахий шоай бохар ца гойташ, сакьувлаш бар, цар лечкьадора бларгашкара хий.

«Юхьанца машинашца Нь-

саре дладигар тхо, сайранга кхоачача хана, вагонашка чудехкар. Тхо цар леладечох кхийтта а далалехь, нийсделар из. Вагона налараш длакьайлар, сонна цаьккха дицлургдац из узара, кхоане гойташ санна, ваго-на ни! длакьовлаш даь тата-яхаш, дувц Шахмарзий Башира. - Джалгтыр яхача станце бода никь бляьхбелар 23 денна. Бакьда воча хьалашка чубеккача наха хеталора, уж бларчча шераш долаш санна. Дика болх ба вагона чу хьахархой Албохчанаькъан Идрис, Щечой Галаудин нийсбенна, цар таро хилар парглатта ха тла латтарашца къамаьл де. Из бахьан долаш, царна тешам а дукхагга белар.

Фу дар тешам балара чудоегаш хиннар? Цар бокьо яр хий хьаьца, байнарий декьий царга дладала. Из чоагга хала дора цар, дукхагIчар шоай дакъа лочкьадора, эрий ара лелача жлалеша уж дуаргдоацаш.

Ди-бийса доаккхаш, бляхача цермашинаца водаш, цено яра араваха моттиг лохаш хулар. Из чоагга хала дар наха, иштта хала дар цу бляхача хьалашка наха мезий даь хилар.

Кхо клира совга ха яьнначул тлехьага, Карагандерча шахтерий шахьаре кхьаьчар нах. Укхаза керттера болх бар клор баккхар. Эггара хьинар дараш бохийтар цига. Клезига сабар даьчул тлехьага, мехкахбаьха нах Акмолинске кхьаьчар, тлаккха юха а Джалгтыре хьалбоалабир. Укх наькъа наха бахаргбола моттиг елар. Иштта дладоладелар керда вахар. Мехкахбаьхарашта цу хано дукха хлама довзийт. Тайп-тайпара даар лалашдара моттигаш лохаш а хул уж, цар иштта шоашта нийсденна хьазилг а кхокха а, кхарзе е детте дуаш нийслу».

Цьхьаькха моттиг а нийсьелар, наьха хьайбаш мичахьа латт хьеже, хьалххе а царна кийле а ийи, тлаккха, аьт-тув баьннача хана, уж доадора, цу тайпара моцалла лечара нах клалхарбоалар. «Хал-

къа моастагга» аьнна ций тиллача наха даьча зуламах набахта бахка 25 шу ха тохар.

«Мехкахдаьхача шерашка дулх тхога влалла хьакхоачаш дацар, нагахьа из хьакхьаьчача, цьхайолча хана, оаха бийда долаш дуар из. Кхы де хлама дисацар наха. Йаьдало яхачох, 25 грамм маькх кхоачаш яр хлара сага - из дар мехкахбаьхача нахага хьакхоачаш хиннар. Болхлочунна 250 гр лора, цена къахьега таро яцар; лерттла даар, йовхал, тлабувха гирс цахиларах, иштта хьаьца молхаш е уж эца ахча цахиларах нахах доккхий лазараш кхетар, е дарбаш де таро а яцар», - йоах Шахмарзий Башира. Цунна дагадоагга ше зламига волаш цамогоаш хиннача хана, шийна наха новкъостал даь хилар, шекара бларгбенна ше глэдвигараш хланз а дагауш цунна. Уж бар Къоастой Мухьмад, Албохчанаькъан Мухтар.

Ший ха хьакхьаьчача, Башир ишколе вахар. ПхелагIча классга кхаччалца дийнахьа дешаш, вар из, цул тлехьага балха эттар. Мехкахбаькхавар аьнна доацаш, вахарцара безам ца бовш хьавоаглар Башир. Цун вахаре аттагга йола ха дайюлаелар, балха этгачул тлехьага. Хьалхара алапи цо хьаййчача хана, доккха дика деча санна, глэдбахаб цагларна нах.

1958 шера Башир деша оттмах бара советски заочни институте, «кхачан продуктий товаровед» хургволаш. Деша отталехь, из Гуржий мехка эскаре амал де вода. Цу шера саккура бетта 20 шу даьнна зламсаг

Галглай лаьтта кхоач. Кастлуш цун вахаре кхьидола декхараш юкьедеоал. Дешара тлакхувш хиларал совга, цо шийна хьалхашка декхар оттаду; машин ийца валлалца къахьегаргда, аьнна.

Длахо тайп-тайпарча даькъош тла балхаш деш хул из. Галглайчен халкъа депутатий совете ше хиларо дика вахара говзал лу цунна, цо кхетаду, хьалхашка оттадаь декхар цденача къахьегамца мара кхоачашде йиш йоацилга.

1992 шера ГуржегIа хилар со, цига длаьшош яр, Гагуадзе Вахтанга кулгал деш, Паччахьалкхен Совета кхетаче. Гуржаша дика тлаййцар вай мехкара баха хинна викалаш. Гагуадзес даькьалаййцар Галглай Республика влашагIйолларца.

Из тешаш вар гуржашта, Галгашта юкьера доттагIал чоагIлургхиларах, яхаш, дагауш Башира, ший вахаре хинна из моттиг.

Шийна саготонаш яйнаяр аьнна доацаш, нахаца безаме, Имерза ва из, цо дика лайнай бера ханара халонаш, цудухьа тахан из дика кхет, Палестине латта лазап цун наха мел хала да, шоай мехка боацаш лелар царна тахан мел латкъаш да яхача дешах.

Оаха даькъалабувц вай къоаной: уж Сибрен халонаш лайнараш, кьизал, лазап дайнараш, 13 шу шоай мехках хьегаш даьккхараш. Уж иштта халонашта духьальотталуш хиннабечаре, вай къам тахан хургдацар.

14 ДИКАЛА БЕЛГАЛО

Галгайчен культуран толашагдар

Вай кувсаш-истингаш Россен дукхача къамий этнокультуран тлехъале я

Газданаькъан Ахьмад

2022 шера, Россех халкъа искусствон мах баь варгвоаца тлехъален шу да аьнна хьакхайкадаьдар, галгай истинг-кувс халкъа культуран антологена юкъедахар, цо гойтар массанена вай мехка халкъий тлехъален 100 тайпара йола хозаленаш.

Из хозагIа бола болх хержар Говзанчий совета, из чуйоагIаш яр, ЮНЕСКО гIулакхех йолча Российски Федерацие мах боаца культурни тлехъале лораяра йолча комиссена.

«Россе культуран министерствос, В. Д. Поленова церагIча Паччахьалкхен Российски халкъа кхоллама цено, Российски культуран ганзо тIахьожам беш, цу боккхача балха чакхке еш, мах оттабеш хинна болх Еригроссе говзанчий комиссе Санкт-Петербурге дIабихьар. Цу лоархIамеча моттига чуйоагIаш, Россех халкъий мах боаца этнокультуран тлехъале лораяра, из дегIайоалаяра, столице гойтар цу культуран 100 хIама, из вай мехка къаман ганз я.

Антологена юкъедагIаш дар Россех моттигий тайп-тайпара кулгаговзала, кхьдола говзанчаша деш дола балхаш, халхараш, Iадаташ, иллеш, иштта цайш дIадахьар, дувцараш. Цу мах баь варгвоаца Россех халкъа тлехъаленна уллув латташ дар Галгайчен къаман белгало хинна дIадахьа сурташ тIадола

истингаш а.

Российски халкъа кхоллама Цен кулгагIохочо Пуртова Тамарас белгалдаьча беса, антологи культуран тлехъален шу дIахьож керттера хилар, цо вIашагIтехар беррига мохк, йоккхача говзал йола юкъарло: Илманхой, говзанчаш - Iадатий культура Юмаераш. Антологе, гойтама болх дIахьож, Iадаташ довзаш болча нIаха цига дакъа лоацаш хиларо, видеога гIолла хинна а ца Iеш, йоазошка гIолла а дийна йола тлехъале го таро хилийтар», - аьлар «Сердало» газетага Галгайчен халкъа кхоллама цен кулгагIохочо, республикан культуран цIихезача болхIохочо Котанаькъан Марема.

Цу тайпара кхетаче дIаяхьара, Санкт-Петербург цаховш хержаьцар. Пибухера столица я Россех Илман, культуран йоккхача йолча керттерча моттигех цаI, цу тайпара йола лоархIаме кхетаче, къаьстта Нева хи йисте дIахьож хиларо хьагойташ дар дукхача къамех латтача российски юкъарлонна мах баь варгвоаца культуран тлехъале лораяра мел лоархIаме да.

Антологе проекто тIахьех, хьалхарча арIагIа Россех халкъий культуран тлехъале йоаржаьара, иштта из лораяра, цу халкъа кхоллама оагIонна, говзанчаша санна юкъарлоно а теркам тIабохийтаргIболаш.

Вай мехка йIаьхий йола культура йовзийтара тлехъа доккхача дакъа лаьцад антологе. Россех къамашта юкъера бувзам

чIоагIбеш гIо даьд цо. Вай республикерча къаман кхоллама цено боккхача болх дIабихьаб, еригача Россех моттигашта къаман ферташ, кувсаш дIадовзийташ. Цу гIулакха хьалхалатташ, хьинаре къахьийгарех я Котанаькъан Марем. «Сердало» газетага цо дийцар, дуккхача шерашка, тхьовра денз, хьадоагIаш дола из къаман гIулакх лакхача лагIа тIа даккхача гIерташ; шоаш, цIихеза этнограф йолча Дзараханаькъан Зейнапа къахьегарах. «Истинг» яха пхьоалле лелаер тахан из я. Къаман гIорчож увттаеш тоаь ферташ, кувсаш къаьнара, дIаьхий истори долаш да.

Цар гойт вай даьй селханара вахар. Карарча хана хьадеш латтараш тайп-тайпарча бесаех, говзалеш пайда эцаш хьакхелла да. Уж мел дайначар бIарг тIаотташ, масе моттигашка хоза хеташ да. Москве ВДНХ дIайихьача «Росси» яхача къамашта юкъерча кхетаче гуш дар из. Дзараханаькъан Зейнапа гулбеннарашка хьекхар, мишта хьакхоллаш ба из боккхача болх. Вай даьй дукхача да царех дувца, тхьоврара истори дувц цу балхо тахан вайга. Дзараханаькъан Зейнапа яхачох, къаман беркате культура я из. Дикка хьежача, галгай къаьнара говзал, мотт, гаьнна тлехъашка йиса ха я цар вайна хьахьокхар. Кавказерча къамаша массахана тайп-тайпара балхаш леладаьд ферташца.

Тайп-тайпара бесаш, ферташ вIашагIъеш, чIоагIа лакхача говзал, сийрда бIарг эцаш болх ба таханара вай къаман ферташ, кувсаш хьадар. КIайча инзаца гом буллаш, чIоагIа хоза тоаю уж тахан вай мехкарча кхалнаха. Къаман кувсаш тIара хIара догам, гIорчожа сурт ший цхьа къаьйле йолаш да. Къаман говзал,

хьаькъал, беркат доаржаде хар хьахьокх цар дерригача дуненга. Хозача хIаман бIарг тIаотташ, из дезалуш хиннаб вай кхалнах, тхьоврча хана денз. Наьнагара йоIага кхоачаш, боча долаш, лорадеш хьадахьаш беркате гIулакх да из вай къамо. Къаман фертай, кувсий истори чIоагIа дIаьхий да, дуккхача моттигашка хьоадаь а да. Дуккхача къаман гIулакхашка леладаьд уж хIамаш массахана. Эггара хьалха из болх бIаргабайнар цецвоалаш, тамаш еш; хоза, говза кхелла да уж. «Ghalghaj gharchoz. 1924» («Галгай гIорчож». 1924) яхача альбомах пайда эцаш, бу тахан Дзараханаькъан Зейнапа, цо Юмабеш болча кхалнаха из болх.

Вай къаман цIихеза хиннача суртанча Юахарганаькъан Хьаж-Бикара оттадаьча цу альбома тIа дукхача тайп-тайпара догамаш, гIорчожаш, иштта кхьидараш латт. Тайп-тайпарча ханашка леладаьд кувсаш го йиш я цу тIа. Из деррига гулдеш, вай къаман исторецара из хIама дIа ца далийта, тлехъа тIабоагIарашта довийта гIийртав автор. Къаман Iадаташ, культура, оамалаш лархIара тлехъа доккхача дакъа лаьца болх ба из. Альбома тIара хIара кувс ший тайпарча хозалца кхелла ба. МалагIа бесаш шоайла дикагIа тов, малагIа гом

хозагIа ба хьагойт цу балхаша. ДIадахьача бIаьшерен 20-ча шерашка кхеллад альбом, из болх тохкаш баькхача къахьегамхоша дувцачох. Къаман къаьнара культура цига гIолла дика йовз вайна тахан. Къаман мел бола оагIув, цар вахарера гIулакхаш, деррига хьахьокх цо. Пунга хьежча, из хIама лорадар, цун лакхача мах оттабар, тIехьено тIехьенга телаш дIадахьар; вай массане цхьа декхар да! Тахан паччахьалкхено из оагIув лорабара тлехъа мел эшар Iалашдаьд вайна.

Еригача Россех дIадаьйза, лакхача мах оттабаш, тамаш ярца дувцаш, хестадеш дола вай къаман доккхача гIулакх да из. Из лорадеш, ца дайта гIерташ, къахьегаш хьабоагIараш бахьан долаш, дайна дIадаргдарех дац из, Дала аьннадале. Галгай къаман ферташ, кувсаш массахана дахаргда, къаман сийдолча исторен тешаш долаш. Вай къаман тхьовра денз мел говза къахьегача ховш, хоза хIама хьахьоллара тлехъа долаш, ший истори лорадеш, боча долаш хьаденад гойтаргда цар, тлехъа тIайоагIача хана ураоттаргIбарашта. Цар хьагойт, вай даьй кулгаговзал лакхача хиннига, къаман истори дIадаргдоацилга, доврдоацилга, цун сий лакхача лоаттадеш хурболга!

Укх шера 62% дукхагIа хургда, «Къилбаседа Кавказа россеташа» тока хьал тоадара вай республиканна хьожаду ахча

Алоев Муса

ПалгIай мехкара тока гIулакх тоадара тIехьа 235,4 млн сом ахча хьахьожадергда укх шера «Къилбаседа Кавказа россеташа». 2023-ча шера хинначул, 62% дукхагIа да из. Тока хьала тIахьожам лоаттабеча наха оттаяча программах, хьахьожадеш да из ахча.

Ток лоаттаю моттигаш ханнахьа боагIаш бола болх дIахьош тоаярга хьежжа хургда, республикера тока оагIонцара хьал. Ток чакхйоала моттигаш, трансформаторни подстанцеш тоаеш, хувца езар хувцаш, ток йола моттигаш новкъарле еча хIамаех ценъеш, болх ба дIабахьа безар.

Иштта республикерча «Ингушэнерго» яхача моттигий болхлошта довзийтаргда, цIаьхха токацара хатар ийккхача эггара хьалхарча арIагIа де деза

кердадараш. «Ингушэнерго» филиала тока оагIонцара балхаш дIадахьа 2024-ча шера хьахьожадеш ахча 235, 4 млн со-

мага кхоачаш да, 90 млн сом дукхагIа да из хIанз», - белгалдир филиала кулгал деча ТIоаршхой Рамзана. «Къилбаседа Кавказа рос-

сеташ» яхача оагIоно боккха болх дIакхухь, тока оагIон хьал боагIача боараме хилийта гIерташ.

Ха яхача наха гIо деш йола моттиг хьалъеш латт МагIалбике

Султиганькъан Йоакъап

Ха яхача наха гIо деш йола моттиг хьалъеш, боккха болх дIахьош латт МагIалбике. Из хоам «Сердало» газетага бир мехка кабинера.

«Из беркате болх, РФ Президента соцам бав, «Демографи» яхача къаман проектага гIолла дIахьош ба. Тхов туллаш, юкьера йовкъаш дIайохкаш, пенаш шьардеш, иштта кхьдола балхаш деш, боахк къахьегамхой чуйинна.

Из болх дIахьор я «Кит-Строй» яха ОО. Ер шу чакхдоалаш йистебала безаш ба из болх», - йоах тхогарча хоам.

Цу тайпара моттиг чIоагIа лоархIаме я, ха яхача наха гIо деча давкъе.

Баркал лорашта, дика хиларах

ЦIенача, шоай професена мутIахьа болаш, нийсаникъ дIахьош болча нахах дувца лов сона. ОагIой бетта юкье, дог лазадаьнна, ЖIайрахьа кхален дарбанче, ковид лазара отделене кхьачар со. Хьалхарча дийнахьа денз, ховш дар цигара лораш шоай болх безаш а шоай моттиге болаш а хилар. ЦIена фо, хий, хоза Iалам, лорий дикал хиларо сихагIа верзаву унахо.

Шоай гIулакх дика довшаш бола уж беррига говзанчаш чулаца низкъала дале а, царех цхьабараш белгалбе ловра сона.

Из я отделене заведующи Овшанькъан Э., дега лор Мусахьажанькъан Милана, Лаьнанькъан, Тоачанькъан лораш, йоккхагIа йола лорий йиша Пхьогоранькъан Зинаида.

Цар атта боаца болх дIахьу, керттерча лора декхараш кхоачашдеш йолча Чуранькъан Жамалда Маринай тIахьожамца. Из кийча я хIара унахочунга ладувгIа, уж дарбанче хьачуэцача хана а, иштта царга хьажа палате чуоттача хана а. Теша лов, унахIенон давкъ тIа цу тайпара кулгалхой, говзанчаш дукхагIа хургхиларах. Баркал царна, иштта дика хеташ уж хиларах. Деррига а дика хилда цар вахаре.

Матенькъан Хьусена Муса, ЖIайрахьа вахархо

ПалгIайчен доазон тIарча федеральни накъ тIа, малар менна машинаца боагIараш бий хьежар

Султиганькъан Йоакъап

ПалгIай Респубике гIолла йолча МВД ГИБДД урхаллен болхлоша, ПалгIай Респубике гIолла йолча МВД ГИБДД ДПС къаьстга йолча батальона болхлошца, «Кавказ» яхача федеральни накъ тIа, «Менна водитела моттиг яц машинаца ва» яхача болама чубоагIаш, болх дIабихьар, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага республикан паччахьалкхен инспекце.

«Цу тайпара болх даим дIахьош ба, корта бохабу малар менна водителаш машинаца леларгбоацаш, из унзара никъ болга царна хьалхадоккхаш. Малар менна машинаца воагIаш вар - из зуламхо ва. Из ДТП юкье ца водаш вусаргвац», - аьлар накъа полице болхлоша.

Из болх дIахьош, цар водителашта машин лаллара боарам тIаболаш каьхаташ делар, иштта хьалхадоккхар шоаш а гонахьара нах а лорабеш хила безилга, сакхетам совбоаккхаш, нахацара

лерхIам болаш уж хила безилга. Паччахьалкхен инспекце тIахьийхар водителаш, гIашлой накъях лоралуш хилара, нагахьа санна шоашта корта бохабу малар менна саг нийслой, цунах сихонца шоашка хоам беш хилара. Дагадоацача хана, из саг духьалийоагIача машина тIавахар кхерам болаш ва, тIаккха гIашлошта а кхерам хул цох, накъа дехьабала ца кхоабарца дувзаденна.

Малар менна водитель - из боккъонца вола зуламхо ва.

ПАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЗАКОН

«ПалгIай Республика паччахьалкхен рузкъа приватизаци ярах долча», ПалгIай Республика Закона 9 статья хувцамаш юкьедахьара хьакьехьа

ТIайцад ПалгIай Республика Халкъа Гуллама 2024 шера наджгоанцхой бетта 25 ди

Статья 1
«ПалгIай Республика паччахьалкхен рузкъа приватизаци ярах долча», 2016 шера оагIой бетта 19 дийнахьарча №54-РЗ йолча ПалгIай Республика Закона (Официальный бокъон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2016, оагIой бетта 20 ди; интернет-газет «ПалгIайче», (www.gazetaingush.ru) 2021 шера лайчилла бетта 29 ди; 2022 шера ардара бетта 12 ди) Iобелгалдаь хувцамаш:
1) цIераца деша «хийрадаккхар» тIехьа тIатохар де дешашца «дIа-хьа хьош долча а»;
2) 1 давкъе деша «Хийрадаккхар» тIехьа тIатохар де, дешашца «дIа-хьа хьош долча а», деша «хийрадаккхар» тIехьа тIатохар де дешашца «дIа-хьа хьош долча а»;
3) 2 давкъе дешашца «цар арендах дIаййцача» тIехьа тIатохар де дешашца «дIа-хьа хьош долча а».

Статья 2
Ер Закон низаца чIоагIденна болх бе долалу, ер официально кепатеха итт ди чакхдаьнна дийнахьа денз.

ПалгIай Республика Мехкада г. Магас 2024 шера « 5 » февраль № 3-РЗ

Келаматпкъан М.М.

Закон 282-р (О приватизации гос. имущества)

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

Сердало

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Росохранкультуры по ЮФО. Рег. номер ПИ № ФС 10-6526 от 5 марта 2007 г. E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре издательства газеты «Сердало». Время подписания номера по графику в печать: 6 марта 2024 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диалозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Тушола бетта 18-ча дийнахья денз майтсела бетта 9-ча денга кхаччалца, 70 000 га д'айог'а лаьрх'ад вайцига

Коазой Мадина

Шолжерча, Навсарерча хьунашка тушола бетта 18-ча дийнахья болабенна, «Дагалоаттама беш», «Экологи» яхача халкъашта юкьерча боламашта чуйоаг'аш, 70 000 га д'айог'аргья. Болам хетабаь ба Коталон денна. Цох хоам буший телеграм-канала т'а Палг'айчен кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Габлас.

«Дагалоаттама беш» яха болам т'ахьехаш ба, хьу дукхаг'а хург'юлаш, гаьнаш д'айог'ара, хьун хьал тоадара.

«Белгалдаккха дезаш да, «Дагалоаттама хьу» яха болам вай республике боккхаг'а хулаш боаг'илга: карарча шера оаха д'айог'а лаьрх'ад пхезза дукхаг'а гаьнаш, д'адахача шера хинначул.

Цу тайпара болх д'ахьош ба, т'ехья т'айоаг'ача вай т'ехьенна лаьрх'а Галама хозне, цунах боала пайда лорабергболаш, уж д'аег'а хургья вай б'ухой сийна.

Г ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат серии А №132819, выданный СОШ №1 с. п. Долаково в 2003 г. на имя Темурзиева Джабраила Алихановича, считать недействительным.

Утерянный диплом №11060500000035, выданный Педагогическим колледжем г. Назрани в 2023 г. на имя Торшхоевой Индиры Мусаевны, считать недействительным.

Утерянный аттестат №00624002636708, выданный ГКОУ СОШ №4 г. Назрани в 2016 г. на имя Килоева Исропила Алихановича, считать недействительным.

Утерянный диплом №90НН 0070738, выданный ГОУ НПО Профессиональное училище РИ г. Назрани в 2010 г. на имя Евлоева Ислама Бекхановича, считать недействительным.

107 гектар лаьтташ юхаделар, уж леладара декхараш телхадаьчул т'ехьяг'а

Султиганакъан Йоакъап

Шолжа кхале, паччахьалкхен е доал деча даькъ т'ара лаьтташ арендах леладара дола декхараш кхоачашдеш цахилар д'ахейначул т'ехьяг'а, Габдало 107 гектар лаьтта юхадаьккхар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага Палг'ай Республикан Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Иштта гучадаьлар 1,3 гектар лаьтта шоашкара наха хьалаьца хилар, цига даьча хувцамех дола административни г'улакх хьадоладаьд, бехкебараш бехктокхаме эзаб. Уголовни г'улакхаш а хьадийлад. Лаьтташ хьадахарах дола дехараш суде д'ачулургда. Из болх д'ахьоргба. Бокъо йоацаш хьалийца лаьтташ Габдалга юхакхоачаргда», - аьлар респу-

бликан кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Габлас, ше из дош дувцаш.

Цо белгалдир мехка бахархаша из кхетаде дезилга, из паччахьалкхен декхар долга. Х'ара лаьттан ч'егилг, российский законах йоаг'ача беса лелаш хила еза.

Цу тайпара лаьтташ леладар цьхаккха а оаг'орахья нийса дац, из т'ехьяг'а воча тайпара

латкъаш хургда.

Лаьтта ца хилча ишколаш, больницаш, стадионаш, кхьийола вахаре ч'оаг'ла эша г'ишлош хьальбергьяц. Из да, т'ехья т'айоаг'ача хана, вай ноахала хьалхашка йоккхий халонаш нийслург'юлга.

Цо аьлар, цу г'улакха бехке мел болча нахагара доаг'ача беса жоп хьадехаргда, аьнна.

Хьун боахамашкара хьаьхой говрашца леларгба

Коазой Мадина

Республикан цьхайола хьун моттигаш саг лела йиш йоацача хьалашка хилар кхета а деш, дукхаг'ача даькъе уж атта хьаьхо д'акхоачаргвоаца моттигаш хилар теркал а деш, Палг'ай Галама министр-

ствос лаьрх'ад, цу юкье говрбаьреш баха. Лаьрх'а цу г'улакха хетаяь яр боахама хьун даькъ т'арча болхлошца, Галама тароний, хьун хьалий, эколог министр Хьулахой Саварбика д'айихья кхетаче, яхаш, дийцар Палг'ай Республикан Галама мини-

стерствон зарбан болх лелабераша.

Хьун инспектораша х'ара дийнахья рейдаш д'ахьу, цу даькъ т'а кхоачамбоацар нийслургдоацаш, хьун закон телхадергдоацаш. Бакъда латташ долча хьало хьагойтар кхьодола сурт да. Цуду-

хья хьун боахаме уйла эш ба, кхы малаг'а оаг'ув юкьебаьккхача бакъахья ба хьожаш, шоай болх тоабара. Цудухья говрашца ха дар юкьедаккха лаьрх'ар цар.

Цо таро хулийтаргья т'ахьожам дикаг'ла лоаттабе, Палг'айчен хьун кхерамзле Галашъе.